

ROZPLYNULÉ OBRAZY

Všechno, co o téhle době vím, vím z tvých fotek, řekla Lena. Ano, to je moje poslání – krást životu obrazy. Fotit život znamená fotit lidi. Fotil jsem je všechny, Albánce a albíny, atlety a amputovaní, aktivisty a adventisty, astrology a astronauty, alkoholiky stejně jako antialkoholiky, automobilisty, astmatiky, alternativce, absolventy, alpinisty, aparátníky, ambasadorů, aukcionáře, autokraty a jejich asistenty, anatomy, archeology, anarchisty, abonenty, akordeonisty, atentátníky, agenty StB, autory, umělce, advokáty, abiturienty, absentéry, asociály, agitátory, áčka a alfy všeho druhu, apokalyptiky, akademiky, akcionáře, ateisty, akceschopné, angažované i alibisty, avantgardu dělnické třídy a konečně i antisemity. Zbytek abecedy je zastoupený podobně. Jediný důvod, proč jsem nevyfotil pod písmeno A spadající anděly (počítám je k lidem, mé srdce je veliké), je ten, že se ještě neukázali.

Mám malý a nenápadný fotoaparát s tak skvělým objektivem, že nepotřebuju blesk ani při svitu svící. Legendární Leicu M3, skvost, mistrovské dílo minimalismu. Vyrobenou v časech, kdy se špióni vraceli z chladu. Ta skvělá věčička vidí téměř všechno a sama je takřka neviditelná. A je tak tichá, že cvaknutí spouště nenaruší pietu dokonce ani v kostelech. Sympaticky skromný přístroj. Zrcadlovky se zřejmě prosadily jen proto, že odklopení zrcadla typicky ješitným zvukem ohlásilo fotografování. Podobně jako *harley* zvěstuje: *Ted' přijíždí motorka*, zrcadlovka se vnucuje: *Ted' je tady fotograf*.

U mojí leicy nestojí světlu v cestě zrcadlo, které by se muselo odklopit. U téhle leicy cvakne jen závěrka. Tak tiše, že to nikdo neslyší. Závěrka říká: Pokračujte, nenechte se rušit, vůbec tady nejsem. Lidi mají na mě i foťák zapomenout. Nemají vnímat, že je fotografuju, nejsem pro ně fotograf a už vůbec ne mistr fotograf, naopak mě mají považovat za troubu, který si hraje s předpotopní krabičkou. Žiju z toho, že mě lidi podceňují.

Leicu držím a obsluhuju pravou rukou, levou mám vždycky volnou, abych se chránil před návaem davu. Focení bez blesku a bez stativu vyžaduje schopnost strnout na okamžik jako socha. Pravým ukazovákem mačkám

spoušť, prostředníkem nastavuju čas, clonu a vzdálenost. Prostředník je už s fotoaparátem tak sžitý, že správné nastavení nahmátne ve vteřině; dokonce i loutkoherce fascinuje obratnost mého pravého ukazováčku. Oči neupírám na stupnice, ale na dění, které chci ukořistit.

Tuto vzácnou specializaci několika částí těla, jež je možná jedinečná, nelze u žádné německé pojišťovny přiměřeně pojistit. Nabízeli mi jen normované sazby pro prsty, každý prst na noze tvoří dvě procenta, každý prst na ruce pět procent, palce po dvaceti procentech, nohy a oči po padesáti procentech celkové pojistné částky. Teprve u staré, ctihodné a renomované pojišťovny Lloyds jsem si mohl ocenit části těla podle svého. Pravý ukazovák ovládající spoušť a pravý prostředník ovládající otočné stupnice jsou pojištěny po třiceti procentech, každý jejich článek po deseti. Pravá ruka je pojištěná na dvacet procent za schopnost na okamžik absolutně znehybnět. Padesát procent, na které jsem u Lloyds Inc. pojistil každé oko, odpovídá standardu a zmiňuju to jen proto, že fotograf nepokládá své oči za cennější než člověk kterékoliv jiné profese.

Kromě tiché leicy a artisticky výkonných prstů, jimiž aparát ovládám, je třeba zmínit třetí věc, která mi při fotografování slouží – můj horoskop. Neptun je ve dvanáctém domě. Slunce je vůči Uranu harmonicky v trigonu a ascendent mám ve Štíru. Měsíc v Raku. To vše laikovi nic neřekne. Ale teta mi o mých dvanáctých narozeninách prorokovala jasnovidné schopnosti, které se projevují záblesky ducha. O několik let později jsem pochopil, co měla na mysli. Tehdy mě vzal táta s sebou poprvé na lov.

Zasvěcení se odehrálo mlčky. Mlčky jsme šli lesem, mlčky jsme vyšplhali na posed, mlčky mi předal zbraň. Stmívalo se, a než nastala úplná tma, začaly oči předávat službu uším. A čím víc mi les mizel před očima ve tmě, tím zřetelněji mi jako zvukové těleso pronikal do uší. Byl jsem naprosto bdělý, i čekání bylo díky zbrani v ruce vzrušující. Les existoval ve zvucích, poklidně se rozléhaly, a já s ním brzy splynul. Ale v určitém okamžiku, který se ničím nevyznačoval, jsem naprosto samozřejmě a lehce zvedl zbraň, posla smrti, a vystřelil do černé díry noci. Dodnes nevím proč. Neviděl jsem to zvíře očima, ale věděl jsem, že tam je – velké černé zvíře. Táta se naštvál, myslel si, že jsem vystřelil z nudy, svévole nebo nezkušenosti. Šli jsme k okraji lesa, tam kde byla noc nejčernější, a našli divočáka, kterého jsem zastřelil. Byl jsem šokovaný, ale už jsem věděl, co znamená být jasnovidec.

Cítil jsem, kam mám zbraní mířit a kdy musím ohnout pravý ukazováček. Věděl jsem, že to bude zásah, ale nevěděl jsem, co zasáhnu. Fotoграфování je stejně vzrušující jako zabíjení – a nevbuzuje lítost. Avšak dar jasnozření a důvěra v inspiraci se pro mě při fotoграфování staly vášní. Jako sportovní fotoграф jsem chodil nejraději na fotbal, stál jsem vždycky za bránou, do níž padl gól. Uprostřed hry jsem dal na svůj vnitřní hlas a obešel hřiště na opačnou stranu – a vzápětí padl gól. Když favorizovaný tým prohrál, byl jsem často jediný, kdo vyfotil vítěznou branku. Dvacet dalších fotoграфů vyčkávalo na špatné straně.

Taky jako divadelní fotoграф jsem byl žádaný. Když na zkouškách pro fotoграфie běhalo před jevištěm dvacet lidí s obrovskými foťáky, blesky blýskaly a aparáty cvakaly, citelně to narušovalo jemné předivo inscenace a výsledkem byly nicneříkající fotky, já jsem věděl, který okamžik je důležitý. Taky jsem věděl, kde mám stát, abych ho zachytil. Udělal jsem jen tři čtyři fotky z představení, a právě ty divadlo koupilo, vyšly v programu a v tisku.

Cítím, kdy vzniká obraz, a mám talent – je vzácný i u fotoграфů – vytrhnout z rovnoměrně plynoucího času okamžik, který si zaslouží zvěčnit. Jestli se fotka povedla, vím už ve chvíli, kdy mačkám spoušť, ne až když se vyloupne ve vývojce. Před stisknutím spouště zavřu na okamžik oči. A právě v okamžiku, který přenechám samopohybu času, se dění vyhrotí. Jen moje leica vidí, když se to děje, když se odehrává ten magický okamžik. Jakmile oči zase otevřu, je fotka už hotová, ale já přesto vyfocený záběr vidím. Tohle měla určitě na mysli moje teta, když mi o mých dvanáctých narozeninách řekla, co znamená Neptun ve dvanáctém domě, nadějně podpořený konjunkcí Slunce a Uranu v trigonu za přispění Měsíce v Raku.

Před dvěma lety, 16. srpna, zničila povodeň, které se o týden později říkalo *tisíciletá voda*, skoro všechny moje fotky. Rád bych vyfotil ten obrázek na rozloučenou: tisíce fotoграфií plavou na hladině pozvolna klesající vody. *Záplava fotek*. Bohužel se takový motiv nikdy nenaskytl. Povodňová vlna vnikla nejdřív do suterénu mého domu, kde jsem měl archiv. Voda stoupala ke stropu, vlévala se do skříní, zásuvek a krabic, rozmočila fotografie a rozpustila negativy. Když po čtyřech dnech zbylou vodu ze suterénu vypumpovali, našel jsem už jen blátivé páchnoucí slepence. Rekonstrukce vyloučená.

Leicu, starou dobrou leicu, jsem měl u sebe. S jasnovidným tušením jsem se vydal k sousedům Meißnerovým, kteří měli obchod s hudebními nástroji. Voda nadzvedla koncertní křídlo, a tak plavalo uprostřed klarinetů, kytar, fléten, hoboju, houslí, čel, kontrabasů, bubnů, citer a rumbakoulí. Dokonce i plechy se naučily plavat. V závitech pozounů, trubek a lesních rohů zůstal dostatek vzduchu, aby se udržely nad vodou. Zato klavíry zůstaly na zemi. Rezonanční prostor byl moc malý, aby zajistil dostatečný pohon.

Celé dny se nástroje lenivě pohybovaly na hladině velkým prostorem prodejny. Tento obraz, který by připomínal utonulý orchestr, jsem bohužel nemohl vyfotit. Když jsem do obchodu přišel, bylo už pozdě. Ale objevil se jiný motiv. Ustupující voda poházela nástroje jako hračky, které ji přestaly bavit, a tak křídlo skončilo tam, kam ho zanesl rozmarný proud – přistálo na klavírech. Díky svému jasnovidnému nadání jsem byl na místě, právě když Meißnerovi přišli a spatřili křídlo, které vypadalo jako žertěřský kousek vetřelce nadaného silou Herkulovou – a vyfotil jsem absurdní zátiší i jejich ohromení. Odplouvající auta jsme viděli už nejmíň stokrát, ale koncertní křídlo stojící na klavírech, to je mimořádně dramatická ilustrace tisícileté povodně. Snímek byl nominován na Fotografii roku a moje agentura ho prodala do čtyřiačtyřiceti zemí.

Tisíciletá povodeň zničila i Leniny oblíbené fotografie. Byla na nich „krásná jako nikdy“, jak říká, a to je pravda. Tenkrát jí bylo devatenáct. Byla to nejvíc vzrušující doba jejího života. Její písnička se dostala na první místo hitparády a Lena se stala národní hrdinkou. Vždycky jsem byl hrdý na to, že Lenu znám, a tenkrát obzvlášť.

Lena má pozoruhodné talenty, které se nedají prokázat v testech, zkouškách, soutěžích nebo před porotou. Díky Leně jsem odjakživa přesvědčený, že právě neužitečné talenty dělají z člověka cennou a jedinečnou bytost. Jedním z jejích talentů je schopnost vytvářet pohodu. Když vejde poprvé do hotelového pokoje, stojí tři vteřiny ve dveřích a nechává na sebe prostor působit. Potom se pustí do práce. Odhrne závěs nebo změní osvětlení tím, že otočí lampu nebo ji zakryje kapesníkem. Odsune pohovku nebo křeslo o deset centimetrů od zdi. Nezalekne se ani přestavování nábytku – v rámci

svých fyzických možností. Během dvou minut se ohyzdné apartmá promění v útulný prostor – aniž by měla Lena ponětí o feng šuej a podobných teoriích. Taky v čekárnách, vlakových kupé a kajutách plachetnic se Leny zmocňuje tvůrčí zápal. Dokonce i ve stanu v nadmořské výšce čtyři tisíce metrů. Mezi stovkou pokojů, které právě opustili hosté, dokážu určit, ve kterém bydlela. Lena je jako slunce. V její přítomnosti vzniká teplo a po jejím odchodu hřeje dál.

Lena milovala moje fotky a já se rád díval, když si je prohlížela. Zkoumavě se na fotografie zahleděla, dokud ji nevtáhly do sebe a ona se ocitla ve chvíli, kdy záběry vznikly. Tak silný vliv na ni měly jen určité fotografie, ty z podzimu devětaosmdesátého a *německého roku*.

Lena není zdaleka jediná, pro koho byly ony týdny a měsíce jedinečnou vzrušující zkušeností. Přesto neexistuje kniha, v níž by byly zkušenosti oné doby zachycené pro všechny se stejnou platností, tak jako jsou zkušenosti frontových vojáků z první světové války zachycené v knize *Na západní frontě klid*. Lena hledala potvrzení, reflexi toho, co jsme zažili, a nakonec vždycky skončila u mých fotografií. „Všechno, co o té době vím, vím z tvých fotek.“

Fotky se rozplynuly a příběh začíná znovu.